

TIS KRIMMENEEL (16): Willem van Schijndel krijgt gratie

Peter van den Elsen

Op 5 december 1709 wordt een zekere Hendrick Aerds begraven. Uit de notitie die pastoor Gautius maakte in het begraafboek kunnen we afleiden dat Hendrick tengevolge van een slag met een steen om het leven kwam.¹

Een half jaar later lezen we in de schepenprotocollen dat een zekere Willem van Schindell (of van Schijndel) gratie krijgt vanwege de moord op Hendrick Aerds.² Volgens Willy Ivits is de genoemde Willem van Schindell dezelfde als Willem Martens Hellinx die bij zijn huwelijk uit Schijndel afkomstig blijkt te zijn.³

Willem van Schijndel had zich met alle ootmoedigheid tot landcommandeur Damiaan Hugo von Schönborn gewend met het verzoek van hem genade en gratie te krijgen vanwege de moord op Hendrick Aerds. Willem schreef dat het hem ten diepste speet, zonder dat hij daarmee ook maar iets wilde afdwingen.

De landcommandeur was hem gunstig gezind, want op 6 juni 1710 ondertekende hij het gratieverzoek in Hamburg. Landcommandeur Von Schönborn bepaalde wel dat Willem honderd gulden Hollands geld moest betalen en alle kosten die er tijdens het proces waren gemaakt. Het was in die tijd gebruikelijk dat wanneer iemand een doodslag had begaan, hij de familie smartegeld betaalde en de kosten van de begrafenis vergoedde. De processtukken zijn jammergenoeg verloren gegaan, maar uit de gratieverlening kan worden opgemaakt dat de doodslag kennelijk niet op moedwillige gronden was gepleegd.

In de brief van Von Schönborn staat verder te lezen dat: 'Willem van Schijndel ex gratia rustelijck, vreedelijck, volcomentlijck ende eeuwiglijck

sal kunnen onse remissie gebruycken ende genieten, sonder dat iemandt hem voor het boven gemelt feyt van manslagh het weinighste verwijt, reproche offte moeylijckheyt sal meugen aendoen.'

NOTEN:

- 1 Begraafboek Gemert 05-12-1709. In het begraafboek staat de aantekening Deelse Boom. In de rotlijsten van Gemert wordt onder het rot 'den Deelschen Boom' in december 1709 een Aerdt Hendricx vermeld. Hij moest aanvankelijk voor vijf personen hoofdgeld betalen. Het cijfer vijf is doorgehaald en vervangen door een vier. Het gaat hier waarschijnlijk om Arnoldi Hendrix die gehuwd was met Elisabeth Peters van Dinther. Zij laten op 3 april 1688 een zoon Henricus dopen in de Gemertse kerk.
- 2 RANB, Gemert Oud-rechterlijk R126 d.d. akte na 01-07-1710. In de schepen-protocollen is een kopie van een brief opgenomen van Damiaan Hugo von Schönborn, die op 6 juni 1710 in Hamburg de gratieverlening ondertekende.
- 3 (Deze gegevens zijn afkomstig van Willy Ivits) Wilhelmi Martens Hellinx ex Schijndel trouwde in Gemert 05-10-1688 met Maria Janssen Gerits van den Elsen. Kinderen gedoopt te Gemert: 1. Maria * 12-10-1689; 2. Maria * 08-11-1691; 3. Johanna * 27-08-1695; 4 Gertrudis * 08-08-1700; 5. Martinus * 11-02-1704; 6. Joannes Wilhelmus * 04-10-1707; 7. Theodorus * 06-10-1710 die als enige wordt gedoopt als zoon van Wilhelmi van Schijndel; 8. Joanna Maria * 08-06-1715 en 9. Wilhelma * 09-07-1717. Willem Martens Hellinx van Schijndel wordt op 9 januari 1719 begraven met de aantekening Veerheyde.

DE BOERDERIJ VAN NAZARETH

Ad Otten

Een boerderij aan het Binderseind? Pal aan de straat? Niemand herkent het meer als zodanig. Maar toch is het zo. Het langgerekte pand Binderseind 42-44 waarin thans Keukencentrum Gemert gevestigd is en waar zo'n vijftientig jaar geleden nog Drukkerij Gemert gehuisvest was, dat is de voormalige boerderij van klooster Nazareth. De bouw dateert uit de jaren 1900/1901. En van den beginne af aan was het eigenlijk ook geen gewone boerderij. Het statige voorhuis op het zuiden werd door de zusters van Nazareth verhuurd aan burgers. Het middengedeelte van de bouw was de eigenlijke boerderij en de staldeuren kwamen niet uit aan de straatzijde

maar aan de kant van de kloosterhof. De noordkant van het gebouw, met een poortje als 'voorom', bood huisvesting aan één of twee boeren(knechten). Tot omstreeks 1950 woonde hier ook Garda van Schijndel, een vrijgezelle dame. Zij verrichtte allerhand huishoudelijk werk voor de kloosterzusters. Door haar werk en haar woonlokatie was zij in Gemert beter bekend als Garda van de Nonnen als onder haar eigen naam.

Terug naar de bouw van de boerderij: In de zomer van 1900 informeren krantenberichten uit "De Zuid-Willemsvaart" over de onderhandse aanbesteding van boerderij en woonhuis. Het grond- en metselwerk werd op 10 juli van dat jaar gegund aan de Gemertse aannemers Klerks en Lelie. De bouw stond onder toezicht van de in Gemert woonachtige architect Van Strijp. Voor bouwen nam men in die jaren meer de tijd dan nu, want afgaande op het nieuws uit de krant duurde het bijna een jaar voordat de boerderij van Nazareth in gebruik kon worden genomen. De Meierijsche Courant van 8 juni 1901 berichtte erover in haar rubriek 'Provinciaal Nieuws':

Gemert, 4 juni: De drukke werkzaamheden aan het klooster Nazareth nemen langzamerhand een einde en als men het geheele werk, dat is tot stand gebracht, in oogenschouw neemt moet men zeggen dat hier een schoon en doelmatig en vooral nuttig werk volbracht is. De zeer grote kloostertuin omgeven door een hoge muur, een nieuwe boerderij is gebouwd, groot en zindelijk op Noord-Hollandsche manier ingericht, waar volgens eene geheel nieuwe vinding het mest wordt afgevoerd. Het werk doet den bouwmeester alle eer aan. Men kan daar ook een geheel nieuw systeem van afwatering bewonderen, dat bij de flinke stortbui van gisteren de proef doorstaan heeft, zoodat het gebleken is alleszins aan de verwachting te beantwoorden. Eindelijk heeft men 'n nieuw kerkhof aangelegd. Onze boeren waren de laatste week druk in de weer om "zand te rijden" voor de ophooging van den grond; een woord van lof mag hun voor hunne welwillendheid niet onthouden worden. Men zegt dat al deze verbeteringen zijn aangelegd met het oog op de toekomst, daar het klooster zou bestemd worden voor bejaarde en zieke religieuzen die hier de welverdiende en noodige rust moeten vinden.

Een boerderij dus, groot en zindelijk, op Noord-hollandse manier ingericht, waar volgens een geheel nieuw systeem het mest werd afgevoerd... De nonnen van Gemert waren bij de tijd. Waar de correspondent van de Meierijsche Courant het gerucht vandaan had dat alle verbouwingen plaatsvonden met het oog op een uiteindelijke bestemming van Klooster Nazareth voor bejaarde religieuzen, lijkt ons uit de lucht gegrepen. Uit het artikel kunnen we wel afleiden dat zowel de kloostermuren alsook een belangrijk deel van de inrichting van de kloosterhof, uit 1901 moet dateren. Buiten die kloostermuren, aan weerszijden van De Rips ("op de Stroom"), lagen indertijd de landerijen van de kloosterboerderij. Tot in de jaren dertig bleef de boerderij van Nazareth in bedrijf. De nu 86-jarige Fridus Werts weet zich nog goed te herinneren hoe de familie Werts, ergens in de jaren dertig, delen van de veestapel en deels ook landerijen van de zusters overnam. Kort daarop moet toen, voor zover Fridus zich kon herinneren in elk geval vóór 1940, de Drukkerij van Jan Ermers, drukker van o.m. De Gemertsche Courant, in de boerderij zijn gevestigd. De gevel aan de straatzijde onderging daarbij enige verandering. Waar voordien ijzeren ramen uitzagen op de straat kwamen de grote houten kozijnen zoals we die op de bijgaande foto zien afgebeeld. De drukkers en letterzetters hadden bij hun werk wel wat meer licht nodig dan d'n boer van de zusters voordien. Uit zijn jeugdijaren weet Fridus, dat in het voorhuis van Nazareth (dat is aan de kant van het Stereind), een zekere Gust woonde. Die was koetsier van de 'deftige', veelal met twee paarden bespannen, koetsen van de niet minder deftige Mevrouw Josephine Verschuure, die tot midden jaren twintig het pand bewoonde dat sedert haar overlijden dienst doet als gemeentehuis. Gust had een tijdlang kandidaat-notaris Sprengers als kostganger. In de jaren dertig is in het voorhuis Nolda Slits (met haar moeder) komen wonen. Zij was onderwijzeres op de Nazarethschool, trouwde later met Jan Ermers, en begon tussen drukkerij en woning een winkeltje in kantoorbehoefte. De voormalige boerderij van Nazareth kreeg toen het aanzien dat het tot op de dag van vandaag zo ongeveer heeft weten te behouden.

Wie kan ons nog meer vertellen over de vroegere boerderij van de zusters?

Kent u ze nog?

In een elders in deze aflevering gepubliceerd artikel werd met betrekking tot het Mariakeske in de Hoef melding gemaakt van de 'afdeling' der Katholieke Jonge Vrouwen te Gemert, kortweg de Kaajeevee (KJV). In 1934 zorgde die club voor een nieuw Gemerts keske. De meiden van de club die voor de verwezenlijking van dat monumentje tekenden, lieten zich midden jaren dertig op de dag van Christus Koning fotograferen bij het Heilig Hartbeeld op het kerkpleintje. Kent u ze nog? We zijn benieuwd naar de namen want wij kennen ze nog lang niet allemaal.